

Bijbelse THEOLOGIE

ESSENTIEEL ONDERWIJS
OVER HET CHRISTELIJK GELOOF

Bijbelse theologie

Essentieel onderwijs over het christelijk geloof
Wayne Grudem

Heverlee: Centrum voor Pastorale Counseling v.z.w.
2020 - 763 p.
ISBN 978-90-71813-74-0
Onderwerp: theologie
NUR 700

© 1999, Wayne Grudem

Oorspronkelijke uitgave:
Biblical Doctrine: Essential teachings of the Christian faith
© 1999, Zondervan. Alle rechten voorbehouden.

Nederlandstalige uitgave:
© 2020, Centrum voor Pastorale Counseling v.z.w.
Gepubliceerd met toestemming van The Zondervan Corporation L.L.C.,
een divisie van HarperCollins Christian Publishing, Inc.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tenzij anders vermeld is de Bijbeltekst in deze uitgave ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling,
© Stichting HSV 2010.

Afkortingen gebruikte Bijbelvertalingen:
BGT - Bijbel in Gewone Taal
HSV - Herziene Statenvertaling
HTB - Het Boek
NBG - Nederlands Bijbelgenootschap 1951
NBV - Nieuwe Bijbelvertaling
SV - Statenvertaling

Vormgeving: Novente creatief en digitaal bureau
Druk: Wilco B.V. Amersfoort

Nederlandstalige uitgave door:
Gospel Mission
Jan van Zutphenweg 4, 3958 GE, Amerongen, Nederland
www.gospelmission.nl
en
Centrum voor Pastorale Counseling v.z.w.,
Tervuursesteenweg 194C, 3001 Heverlee, België.
www.pastoralecounseling.org

Voor Nederland: ISBN 978-90-79465-88-0
Voor België: ISBN 978-90-71813-74-0

Wayne Grudem
Bewerkt door Jeff Purswell

Inhoudsopgave

Voorwoord bij de Nederlands uitgave	9
Duiding door de uitgevers	11
Voorwoord door Wayne Grudem	13
1. Inleiding tot de systematische theologie	21
Deel I - De doctrine van het Woord van God	39
2. Het gezag en de onfeilbaarheid van de Bijbel	41
3. De helderheid, noodzaak en genoegzaamheid van de Bijbel	65
Deel II - De doctrine van God	85
4. Het karakter van God: 'onmededeelbare' eigenschappen	87
5. De mededeelbare eigenschappen van God	111
6. De Drie-eenheid	137
7. De schepping	165
8. Gods voorzienigheid	191
9. Gebed	213
10. Engelen, de Satan en demonen	229
Deel III - De doctrine van de mens	251
11. De schepping van de mens	253
12. De mens als man en vrouw	269
13. Zonde	283
Deel IV - De doctrine van Christus	305
14. De persoon van Christus	307
15. De verzoening	333
16. Opstanding en hemelvaart	351

Deel V - De doctrine van de toepassing van het heil	363
17. Algemene genade	365
18. Uitverkiezing	377
19. De roeping van het Evangelie	397
20. De wedergeboorte	405
21. Bekering (geloof en berouw)	415
22. Rechvaardiging en aanneming	427
23. Heiliging (groeien in gelijkvormigheid aan Christus)	443
24. Volharding van de heiligen (christen blijven)	457
25. Dood, tussenstaat en verheerlijking	475
Deel VI - De doctrine van de kerk	491
26. De aard van de kerk	493
27. De doop	509
28. Het avondmaal	525
29. Gaven van de Heilige Geest (I): Algemene vragen	539
30. Gaven van de Heilige Geest (II): Specifieke gaven	557
Deel VII - De doctrine over de toekomst	579
31. De wederkomst van Christus: wanneer en hoe?	581
32. Het Duizendjarig Vrederijk	597
33. Het laatste oordeel en de eeuwige straf	619
34. De nieuwe hemel en de nieuwe aarde	635

Appendix 1 - Historische geloofsbelijdenissen 645

Appendix 2 - Verklarende woordenlijst 653

Appendix 3 - Geannoteerde bibliografie van Bijbelgetrouwe systematische theologieën 685

Schriftplaatsenregister 695

Kernwoordenregister 725

Personenregister 759

Info Centrum voor Pastorale Counseling & Bijbelschool Gospel Mission 764

Aan

Dave en Peggy Ekstrom,
Tom en Kaye Forester

en

Michael en Susie Kelley

*wiens vriendschap
bijzondere gaven van God zijn.*

Voorwoord

BIJ DE NEDERLANDSE UITGAVE

Het is uitzonderlijk om een boek als dit in onze eigen taal te kunnen lezen. Dat het uitzonderlijk is, betekent ook dat het een voorrecht is. Dit boek verschaft toegang tot een schat aan informatie, soortgelijk aan wat Jezus bedoelde met een Schriftgeleerde, die uit zijn voorraad oude en nieuwe dingen tevoorschijn haalt (Mattheüs 13:52).

Wanneer ik enkele decennia geleden ergens een spreekbeurt hield, dan wist ik wat de mensen die aanwezig waren geloofden. De leerstellige accenten die golden in een evangelische, reformatorische, pinkster, of wat-dan-ook kerk waren voorspelbaar. De leer was bekend, duidelijk en werd beleden. Tegenwoordig is dat heel anders. Boekentafels en het internet overspoelen ons met een gigantische hoeveelheid en verscheidenheid aan informatie. De toegang tot al deze informatie is een verrijking, maar werkt tegelijkertijd als een verarming. Christenen missen steeds meer een samenhangende overtuiging van wat zij geloven, niet alleen met betrekking tot minder belangrijke geloofspunten, maar ook met betrekking tot de centrale belangrijke leerstellingen.

Ik houd geen pleidooi voor kennis die vruchteloos het hoofd vult. Maar wanneer de Schrift zegt dat de waarheid vrij maakt, dan is het belangrijk om een zo goed mogelijk inzicht in die waarheid na te streven. Het gevolg is God beter te kennen en een geloofsleven dat meer van de volle rijkdom van Gods genadegaven mag proeven.

Goede leer bevordert goed leven. Onze opvatting over God, zonde en redding, het werk van de Heilige Geest, etc., beïnvloedt hoe wij omgaan met de vruchteloosheid van deze schepping, bezorgdheid, relatieproblemen, angst, etc. Ze bepaalt wat wij van dit leven verwachten en wat wij niet verwachten. Ze helpt om godvruchtig te leven.

Goede leer bevordert ook liefde voor allen die Gods Woord liefhebben. Gelukkig is de tijd voorbij dat wij elkaar met leerstellingen om de oren sloegen. We moeten echter niet doorslaan naar de andere kant, waar wij over een heleboel zaken niet meer weten wat we geloven of het zelfs onbelangrijk vinden. We mogen en moeten met elkaar Gods Waarheid zoeken. We mogen en moeten de waarheid die we ontdekken proclameren. Respect voor geloofsgenoten, die op sommige punten anders denken, maar wel de betrouwbaarheid van Gods Woord als uitgangspunt hebben, is gepast. Goede leer bevordert duidelijkheid én nederigheid.

Dit boek is een bron van informatie voor wie het onderwijs van de Bijbel beter wil leren kennen of doorgeven aan anderen. We hopen dat het gebruikt zal worden door predikers, leraars, studenten, ouderlingen, pastoraal werkers en allen die Gods Woord liefhebben. Voor wie Gods Woord voldoende liefheeft om het nauwgezet te bestuderen, opent dit boek toegang tot de belangrijke geloofswaarheden die een zalf zijn voor de ziel, een grondslag voor duurzame verandering en een onuitputtelijke bron voor aanbidding van de Allerhoogste Die hemel en aarde gemaakt heeft.

Jef De Vriese

Directeur Centrum voor Pastorale Counseling

Duiding

DOOR DE UITGEVERS

Het is onze hoop dat de uitgave van dit werk een bijdrage zal leveren aan het doordenken en praktisch beleven van de waarheden van de Bijbel. Als uitgevers vereenzelvigen wij ons met het duidelijke standpunt van dit boek omtrent het gezag van de Bijbel en het steeds opnieuw toetsen van wat wij geloven aan de standpunten van de Bijbelschrijvers.

De standpunten die Wayne Grudem verdedigt, worden door veel Bijbelgetrouwe christenen behartigd. Tegelijkertijd bespreekt hij ook standpunten die vragen oproepen. Als Bijbelgetrouwe christenen zijn wij het niet over alles eens. In zijn voorwoord noemt Wayne Grudem zelf een aantal thema's waar geen eensgezindheid over is. Hij is zich ervan bewust dat er verschil van mening is over de uitverkiezing, de doop, de wederkomst, schepping en evolutie, de visie op Israël en verschillende andere leerstellingen. Wij beseffen dat sommige onderwerpen, zoals het debat over de jonge of de oude aarde, de volgorde van de gebeurtenissen rond de wederkomst van Christus of de visie op de gaven van de Geest door de lezer mogelijk anders gezien worden. Mogelijk missen sommigen ook de uitwerking van thema's die slechts beperkt of niet aan de orde komen, zoals bijvoorbeeld de rol van Israël in Gods reddingsplan en in de toekomst.

Wij hebben voor het boek van Wayne Grudem gekozen, omdat het recht wil doen aan de Schrift en thema's aankaart die christenen uit allerlei kerken belangrijk vinden. De standpunten in dit boek zijn niet noodzakelijkerwijze de standpunten van de uitgevers. Dan hadden wij het boek zelf moeten schrijven. Ook in onze organisaties, bij onze medewerkers en in onze achterban, is er verscheidenheid van standpunten. Wat ons de keuze voor dit boek deed maken is de grote verscheidenheid aan Bijbelse onderwerpen die worden behandeld en het feit dat de lezer wordt geholpen om vanuit de Schrift na te denken. Ook over die punten waar verschil van mening kan zijn, kunnen wij toch respectvol met elkaar overleggen.

Het is dan ook onze hoop dat dit boek de drang om de waarheid vanuit Gods Woord te kennen zal aanwakkeren en Bijbelgetrouwe christenen zal helpen de leer van de Bijbel te kennen en lief te hebben.

Voorwoord

DOOR WAYNE GRUDEM

Dit boek is een verkorte uitgave van mijn 1264 pagina's tellende boek *Systematic Theology* (Systematische Theologie).¹ Het is bedoeld voor studenten die een cursus van één semester in de christelijke geloofsleer volgen. Maar ik hoop dat het ook bruikbaar blijkt voor zondagsscholen voor volwassenen, en voor Bijbelstudies die thuis worden gehouden waarbij christenen een leesbaar en op de Bijbel gebaseerd overzicht van christelijke doctrines [leerstellingen] willen behandelen. Jeff Purswell, onlangs cum laude afgestudeerd aan de Trinity Evangelical Divinity School (waar hij mijn student-assistent en ook Teaching Fellow in Nieuwtestamentisch Grieks was), heeft de moeilijke taak op zich genomen mijn boek *Systematic Theology* met 740 pagina's in te korten. We hebben regelmatig overlegd en besloten die complete gedeelten weg te laten die vooral relevant zijn voor theologiestudenten (hoofdstukken over kerkbestuur en kerkelijke tucht, bijvoorbeeld, en de meeste voetnoten die een zeer gedetailleerde interpretatie van Schriftverzen omvatten). Wat de overige gedeelten betreft heeft Jeff de belangrijkste punten van mijn betoog grotendeels intact gelaten, hoewel hij verhandelingen over minder belangrijke punten vaak heeft samengevat in één of twee heldere zinnen. Om tot een hanteerbaar boek te komen heeft hij de bibliografieën en (spijtig genoeg) de liederen aan het einde van de hoofdstukken weggelaten. Vervolgens heeft hij een overzicht van bijzondere termen en een aantal verwerkingsvragen aan elk hoofdstuk toegevoegd. Ik heb het resulterende manuscript gelezen en een aantal puntjes op de 'i' gezet en ben daarna tot de conclusie gekomen dat Jeff zijn werk fantastisch heeft gedaan. Hij heeft zowel het essentiële karakter als de algemene toon van het dikkere boek in stand weten te houden. Het resultaat is een compacter boek waarin het volledige spectrum van de belangrijkste christelijke leerstellingen [doctrines] aan bod komt.

Sinds *Systematic Theology* vijf jaar geleden is gepubliceerd, heb ik de volgende twee opmerkingen het meest gehoord: 'Bedankt voor het schrijven van een boek over theologie dat ik kan begrijpen' en 'Dit boek helpt me in mijn leven als christen'. Ik dank God dat Hij dit boek op deze manieren bruikbaar heeft laten zijn voor mensen. We hebben geprobeerd deze twee karakteristieken – helderheid en toepasbaarheid op het leven –

1. *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine* (Leicester: Inter-Varsity Press and Grand Rapids: Zondervan, 1994).

in dit dunnere boek in stand te houden. Voor wat betreft mijn algemene benadering tot het schrijven over theologie is veel van wat ik in het voorwoord van het dikke boek heb gezegd ook van toepassing op dit boek. En dat staat in hetgeen nu volgt. Ik heb dit boek niet geschreven voor andere theologiedocenten (hoewel ik hoop dat velen van hen het ook zullen lezen). Ik heb het geschreven voor studenten – maar niet alleen voor studenten; ook voor elke andere christen die honger heeft naar diepere kennis over de belangrijkste leerstellingen van de Bijbel.

Ik heb geprobeerd *Bijbelse theologie* zelfs begrijpelijk te maken voor christenen die zich nog nooit met theologie hebben beziggehouden. Ik heb geen technische termen gebruikt zonder ze eerst uit te leggen. De meeste hoofdstukken staan op zichzelf en kun je dus lezen en begrijpen zonder dat je eerdere hoofdstukken hebt gelezen. Een inleidende studie hoeft niet oppervlakkig of simplistisch te zijn. Ik ben ervan overtuigd dat de meeste christenen in staat zijn de leerstellingen van de Bijbel in redelijk diepe mate te doorgronden, mits de leerstellingen helder uitgelegd worden, zonder zeer technisch taalgebruik. Ik heb er daarom niet aan getwijfeld theologische meningsverschillen tot in detail te behandelen waar dat nodig leek.

De volgende zes onderscheidende kenmerken van dit boek zijn het resultaat van mijn overtuigingen over wat systematische theologie is en hoe je het zou moeten onderwijzen.

1. **Een heldere basis voor doctrines.** Ik geloof dat theologie expliciet gebaseerd zou moeten zijn op Bijbels onderwijs. Daarom heb ik geprobeerd om in elk hoofdstuk de besproken doctrines te voorzien van een Bijbelse onderbouwing. Sterker nog, ik geloof dat de woorden van de Bijbel zelf meer kracht en gezag hebben dan menselijke woorden en heb daarom niet slechts referenties naar de Bijbel gegeven. Ik heb regelmatig volledige tekstgedeelten uit de Bijbel *gecteerd* zodat de lezer zelf makkelijk het Schriftuurlijke bewijs kan onderzoeken, zoals de mensen uit Berea, want 'die onderzochten dagelijks de Schriften om te zien of die dingen zo waren' (Hand. 17:11). Deze overtuiging over de unieke natuur van de Bijbel heeft ook geleid tot het noemen van een uit het hoofd te leren Bijbeltekst aan het eind van elk hoofdstuk.
2. **Helderheid in de uitleg van doctrines.** Ik geloof niet dat God de studie van theologie heeft bedoeld om uiteindelijk gefrustreerd of verward te raken. Een student die een cursus theologie volgt en na afloop alleen maar onzeker is over doctrines, en met ontelbare onbeantwoorde vragen blijft zitten, is niet 'bij machte anderen te bemoedigen door het gezonde onderwijs en ook de tegensprekers te weerleggen' (Titus 1:9). Ik heb daarom geprobeerd de uitgangspunten van de doctrines in dit boek helder te formuleren en te laten zien waar in de Schrift ik overtuigend bewijs heb gevonden voor deze uitgangspunten. Ik verwacht niet dat elke lezer van dit boek het met me eens zal zijn over elk onderdeel van alle doctrines. Ik denk wel dat elke lezer zal begrijpen welke uitgangspunten ik verdedig en waar hij of zij Schriftgedeeltes kan vinden die deze uitgangspunten ondersteunen.

Ik geloof dat het eerlijk is om de lezers van dit boek al aan het begin te vertellen wat mijn eigen overtuigingen zijn ten aanzien van bepaalde punten waarover onder christenen die trouw willen zijn aan de Bijbel geen overeenstemming is. Ik sta achter een conservatieve opvatting over de onfeilbaarheid van de Bijbel, geheel in lijn met de Chicago Verklaringen over de Onfeilbaarheid van de Bijbel (Zie: Appendix 1, p. 645-651). Ik sta achter de traditionele reformatorische opvatting als het gaat om de soevereiniteit van God en de verantwoordelijkheid van de mens (Hfdst. 8) en de kwestie van predestinatie (Hfdst. 18). In overeenstemming met de reformatorische opvatting geloof ik dat mensen die echt wedergeboren zijn, nooit hun redding zullen kwijtraken (Hfdst. 24). Met betrekking tot man-vrouwverhoudingen pleit ik voor een zienswijze die noch traditioneel, noch feministisch is, maar eerder 'complementair'. Ik geloof namelijk dat God man en vrouw gelijk geschapen heeft in waarde en als persoon, en gelijk als beelddrager van Hem. Maar zowel schepping als verlossing laten wel verschillende rollen zien voor mannen en vrouwen (Hfdst. 12). Verder pleit ik voor een baptistische zienswijze op de doop; ik geloof dat alleen degenen die een geloofwaardig getuigenis van hun persoonlijk geloof afleggen, gedoopt zouden moeten worden (Hfdst. 27). Ik geloof dat alle gaven van de Heilige Geest, zoals genoemd in het Nieuwe Testament, vandaag nog steeds geldig zijn, maar dat christenen de zeer wijze aanwijzingen van de Bijbel nauwkeurig moeten volgen en misbruik op dit controversiële terrein moeten voorkomen (Hfdst. 29-30). Ik geloof dat de wederkomst van Christus elke dag kan plaatsvinden en dat deze volgens het premillennialisme zal gebeuren – met andere woorden: het zal het begin markeren van Zijn duizendjarige rijk van perfecte vrede op aarde – maar ook volgens het posttribulationisme – dat wil zeggen: veel christenen zullen eerst nog door de Grote Verdrukking gaan (Hfdst. 31-32).

Dit betekent echter niet dat ik andere zienswijzen negeer. Ik heb geprobeerd andere standpunten over verschillende doctrines, die binnen het Bijbelgetrouw christendom bestaan, eerlijk weer te geven en ik heb geprobeerd uit te leggen waarom ik het niet met deze standpunten eens ben. Ik wil ook graag zeggen dat ik niet geloof dat alle zojuist genoemde doctrines de christenheid zou moeten verdelen. Wanneer over deze doctrines gediscussieerd wordt, zeg ik juist dat ze geen doctrines van primair belang lijken te zijn. Het zou dus gezond voor ons christenen zijn als we erkennen dat ons begrip beperkt is en dat we slechts beperkte zekerheid hebben over onderwerpen waarover we het vaak niet eens zijn. We zouden tolerant moeten zijn tegenover mensen met andere standpunten en een dienende houding tegenover hen moeten hebben.

3. **Toepassing op het persoonlijk leven.** Ik denk niet dat God de studie van theologie heeft bedoeld om saai en droog te zijn. Theologie is de studie van God en al Zijn werken! Theologie is bedoeld om *doorleefd*, *doorbeden* en *doorzongen* te worden! Alle geschriften in de Bijbel die belangrijke doctrines bevatten (zoals de brief van Paulus aan de Romeinen) zijn vol van lofprijzingen aan God en volledig toepasbaar op het persoonlijk leven. Ik heb in de tekst daarom af en toe

noten voor persoonlijke toepassing ingevoegd, alsmede een aantal 'Vragen voor Persoonlijke Toepassing' aan het eind van elk hoofdstuk. Ware theologie is 'de leer die in overeenstemming is met de godsvrucht' (1 Tim. 6:3). Wanneer theologie op de juiste manier wordt gestudeerd, zal het leiden tot groei in ons christelijk leven, en ook tot aanbidding.

4. **Focus op de Bijbelgetrouwe wereld.** Ik geloof niet dat een waar systeem van theologie kan worden opgebouwd door datgene wat we de 'liberale' theologische traditie zouden kunnen noemen – door mensen die de absolute waarheid van de Bijbel ontkennen en niet geloven dat de Bijbel bestaat uit de woorden van God (zie Hfdst. 2 over het gezag van de Schrift). De meeste schrijvers over wie ik het heb in dit boek komen daarom meestal uit, zoals het vandaag de dag genoemd wordt, de ruimere 'conservatief-Bijbelgetrouwe' traditie – van de grote reformatoren als Johannes Calvijn en Maarten Luther tot de geschriften van hedendaagse Bijbelgetrouwe wetenschappers. Ik schrijf als iemand die Bijbelgetrouw is, voor mensen die Bijbelgetrouw zijn. Dit betekent niet dat mensen uit de liberale traditie niets waardevols te zeggen hebben; het betekent dat verschillen met hen bijna altijd weer neerkomen op meningsverschillen over het karakter en gezag van de Bijbel. De mate waarin je overeenstemming kunt bereiken met mensen die op een heel ander standpunt staan ten opzichte van het gezag van de Bijbel, is nogal beperkt.

Natuurlijk kan een docent, als hij of zij dat wil, altijd aanvullende literatuur van liberale theologen op de leeslijst zetten mochten deze theologen schrijven over onderwerpen die nu in de belangstelling staan. Ik ben dan ook dankbaar voor mijn Bijbelgetrouwe vrienden die uitgebreide kritieken hebben geschreven over de liberale theologie. Maar ik denk niet dat iedereen geroepen is om dat te doen, of dat een uitgebreide analyse van liberale zienswijzen helpt om een positief systeem van theologie op te zetten dat is gebaseerd op de volledige waarheid van de hele Bijbel. Sterker nog, ik denk dat iemand eens zou moeten zeggen dat je eraan kunt twijfelen of er ooit een liberale theoloog is geweest die ons één enkel belangrijk inzicht heeft gegeven in de doctrines van de Schrift dat nog niet is gegeven door een Bijbelgetrouwe schrijver – net zoals eens het jongetje in het sprookje van Hans Christian Andersen riep: 'De koning heeft geen kleren aan!' (Toevallig heeft ook niemand mij een tegenvoorbeeld gegeven sinds de verschijning van *Systematic Theology* vijf jaar geleden!) In de wetenschappelijke interactie met liberale theologen en in de kritiek op hun werken zit zeker iets waardevols, maar er zijn weinig langetermijnvoordelen van die interactie te verwachten voor de kerk. Persoonlijk denk ik dat Bijbelgetrouwe wetenschappers er wijs aan zouden doen om minder aandacht te besteden aan liberale theologen, puur uit het oogpunt van rentmeesterschap met betrekking tot tijd en academische talenten. Ze kunnen beter meer tijd besteden aan een positieve, opbouwende taak, en op zoek gaan naar Bijbels gefundeerde antwoorden op dringende vragen op het gebied van de ethiek en de christelijke leerstellingen waarmee kerken zich vandaag de dag geconfronteerd zien.

Het wordt niet altijd gewaardeerd dat de wereld van de conservatieve, Bijbelgetrouwe wetenschap zo rijk en divers is dat ze zich niet de gelegenheid gunt om zich bezig te houden met het onderzoeken van verschillende standpunten en inzichten ten aanzien van de Schrift. Maar ik geloof dat ons begrip van de Schrift uiteindelijk veel dieper zal zijn als we de Schrift bestuderen met vele, andere wetenschappers die ook als uitgangspunt hebben dat de Bijbel volledig waar is en het hoogste gezag heeft.

5. **Hoop op verdere leerstellige eenheid in de kerk.** Ik geloof dat er nog steeds veel hoop voor de kerk is om tot een diepere en puurdere kennis van de Bijbelse geloofsleer te komen en oude barrières te slechten, zelfs barrières die al eeuwenlang bestaan. Jezus is bezig Zijn kerk te perfectioneren 'opdat Hij haar in heerlijkheid voor Zich zou plaatsen, een gemeente zonder smet of rimpel of iets dergelijks, maar dat zij heilig en smetteloos zou zijn' (Ef. 5:27), en Hij heeft de kerk uitgerust met gaven 'totdat wij allen komen tot de eenheid van het geloof en van de kennis van de Zoon van God' (Ef. 4:13). Hoewel sommige hardnekkige gebieden van onenigheid ons wellicht ontmoedigen, blijft de Schrift waar. Ik geloof dat de geschiedenis van de kerk grotendeels een geschiedenis is van een steeds diepere en accuratere kennis van de Schrift zoals die wordt geloofd door de belangrijkste stromingen van Gods volk. Zij zijn immers blijven geloven in de Bijbel als het onfeilbare Woord van God, en niet van het juiste pad afgeraakt door grote leerstellige fouten.

Laten we daarom zelfs nu de hoop niet verliezen op een grotere overeenstemming. We hebben juist in de afgelopen eeuw meer wederzijds begrip en grotere leerstellige overeenstemming gezien tussen verbondstheologen en dispensationalisten, en tussen charismatischen en niet-charismatischen. Daarnaast heeft de kerk in de afgelopen decennia steeds meer besef gekregen van de onfeilbaarheid van de Bijbel en de gaven van de Geest. Ik geloof dat het huidige debat over de juiste rollen voor man en vrouw in het huwelijk en de kerk uiteindelijk zal resulteren in een beter begrip van de leer van de Schrift, hoe pijnlijk de discussie vandaag de dag ook mag zijn. Eén van de meest interessante theologische verrassingen sinds lange tijd is de verklaring van oktober 1997, waarin wordt gesproken over verdere overeenstemming tussen Bijbelgetrouwen en rooms-katholieken over de aard van onze redding en de leer van rechtvaardiging door geloof alleen (zie p. 432).

Omdat de Heere nog steeds bezig is Zijn kerk meer begrip over de christelijke doctrines [leerstellingen/geloofsleer] bij te brengen, heb ik er niet aan getwijfeld om in dit boek opnieuw sommige oude verschillen te noemen (over de doop, het avondmaal, het duizendjarig rijk en de grote verdrukking, en predestinatie bijvoorbeeld). Ik heb daarbij gehoopt dat, in sommige gevallen tenminste, een frisse blik op de Schrift zou leiden tot het opnieuw onderzoeken van deze doctrines, hetgeen wellicht leidt tot meer begrip en tolerantie voor elkaars standpunten, maar ook tot meer consensus over de doctrines.

6. Een besef van de dringende noodzaak tot een beter begrip van christelijke doctrines in de hele kerk. Ik ben ervan overtuigd dat er in de huidige kerk een dringende noodzaak bestaat tot een beter begrip van christelijke doctrines, ofwel van systematische theologie. Niet alleen voorgangers en docenten moeten een dieper begrip van theologie krijgen, maar de hele kerk. Door Gods genade zouden we kerken vol christenen kunnen krijgen die, in de mate waarin zij daartoe in staat zijn, de leerstellingen van de Bijbel bespreken, beleven en in hun leven integreren. Christelijke doctrines spelen dan wellicht net zo'n belangrijke rol in hun leven als hun banen en hobby's, de lotgevallen van hun favoriete sportclubs en de verwickelingen van hun favoriete Tv-programma's. Het is niet dat christenen niet het vermogen hebben om doctrines te begrijpen; doctrines moeten alleen wat beter toegankelijk worden. Zodra dat het geval is, denk ik dat veel christenen het begrijpen van Bijbelse doctrines, en het toepassen van die doctrines op hun leven, zullen ervaren als één van hun grootste vreugdes. Ik wil mijn dank uitspreken naar mijn studenten van de Trinity Evangelical Divinity School (van 1981 tot heden). Hun zorgvuldige en verhelderende commentaar op verschillende delen van *Systematic Theology* heeft geresulteerd in talloze kleine wijzigingen in de manier waarop dingen in dit boek zijn verwoord (hun commentaar heeft er zelfs voor gezorgd dat ik van standpunt ben veranderd over één aspect van het laatste oordeel – zie pagina 619!).

Ik denk niet dat ik aan de ontwikkeling van dit verkorte boek over theologie zou zijn begonnen zonder Jack Kragt, verkoopmanager van academische uitgaven bij Zondervan. Hij is me blijven vertellen dat er behoefte was aan een boek als dit. Het is opnieuw een plezier geweest om samen te werken met Jim Ruark en Stan Gundry van Zondervan gedurende het redactieproces en de ontwikkeling van het algemene concept van dit boek. Daarnaast heeft Laura Weller uitstekend werk geleverd door ontelbare kleine fouten te verwijderen in haar rol als bureauredacteur.

Mijn vrouw Margaret is een constante bron van aanmoediging en grote vreugde geweest bij het doorwerken van deze herziene uitgave. Dat is ze ook geweest tijdens de negenentwintig jaar die we al getrouwd zijn en ik wil God nu, in mijn vijftigste levensjaar, hartelijk voor haar danken. 'Haar waarde gaat die van robijnen ver te boven. Op haar vertrouwt het hart van haar echtgenoot' (Spr. 31:10-11).

'Loof de HEERE, want Hij is goed, want Zijn goedertierenheid is voor eeuwig' (Ps. 118:29).

'Niet ons, HEERE, niet ons, maar geef Uw Naam eer' (Ps. 115:1).

Wayne Grudem

*Trinity Evangelical Divinity School
2065 Half Day Road
Deerfield, Illinois 60015
Verenigde Staten*